

تحلیل و بررسی پایداری سکونت گاه های روستایی اثرات توسعه اکوتوریسم (مطالعه موردی: روستای ماچک پشت شهرستان ساری)

فاطمه حسین زاده

کارشناسی ارشد مهندسی شیمی از دانشگاه علم و فناوری مازندران

چکیده

اکوتوریسم به یک استراتژی برای ایجاد معیشت پایدار تبدیل شده و نقش مهمی در مدیریت جوامع محلی ایفا می کند. این امر با وجود اینکه ابزاری ایده آل برای تقویت توسعه اقتصادی و اجتماعی است، با مشکلات بی شماری روبرو می شود. این مطالعه بررسی شده است که چگونه اکوتوریسم به جوامع محلی کمک می کند تا از طریق مطالعه موردی سکونت گاه های روستایی در شهر ساری رشد کنند. مجموعه ای از مشاهدات و مصاحبه ها برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد اکوتوریسم توسعه روستایی انجام شد. نتایج نشان داد دو دیدگاه متضاد در مورد اهمیت مفهوم این امر به طور قابل توجهی درک از باز بودن، جوامع محلی مبتنی بر پیوندها و حفظ منابع را بهبود می بخشد. از طرف دیگر، موانع قابل توجهی برای پایداری مؤثر روستای توریستی، از جمله فساد، کفر محلی در دولت و عدم وجود اکوتوریسم در برنامه ریزی وجود دارد. توصیه هایی در مورد چگونگی ارائه برنامه توسعه می تواند تجزیه و تحلیل برای درک ویژگی های جوامع محلی در فرایند برنامه ریزی و مدیریت ارائه شود.

واژه های کلیدی: اکوتوریسم، معیشت پایدار، سکونت های روستایی، توسعه پایدار

مقدمه

اکوتوریسم جزء زمینه گردشگری پایدار است. پتانسیل درک شده اکوتوریسم به عنوان ابزاری مؤثر برای توسعه پایدار دلیل اصلی این است که کشورهای در حال توسعه اکنون آن را در آغوش می گیرند و از جمله آن در استراتژی های توسعه اقتصادی و حفاظت خود هستند. اکوتوریسم، به عنوان یک گردشگری جایگزین، شامل بازدید از مناطق طبیعی برای یادگیری، مطالعه یا حمل است فعالیت های سازگار با محیط زیست، یعنی یک گردشگری مبتنی بر تجربه طبیعت، که توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع محلی را امکان پذیر می کند [۱].

هدف توسعه پایدار روستایی گسترش امکانات و بهبود شرایط زندگی نسل کنونی و نسل های آتی اقشار آسیب پذیر روستایی است و اکوتوریسم با ظرفیت هایی که دارد، می تواند به عنوان راهکاری اساسی در توسعه پایدار روستایی مطرح شود [۳]. اکوتوریسم شاخه ای از توریسم (گردشگری) است اما مشخص کردن مرز آن با توریسم به علت عدم تعریف دقیق آسان به نظر نمی آید. برای رسیدن به اکوتوریسم موفق باید از رهگذر توسعه پایدار عبور کرد. دستیابی به توسعه پایدار در گرو توجه به ارکان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی در یک جامعه است و گردشگری به عنوان فعالیتی اثرگذار بر تمامی ارکان توسعه، بیش از گذشته نیازمند مطالعه است [۵]. توسعه روستایی فرایندی چند بعدی است که موضوع آن بهبود و ارتقای کیفیت زندگی اقشار فقیر و آسیب پذیر روستایی است و با بهره گیری از ساز و کارهایی چون برنامه ریزی، سازماندهی، تقویت خوداتکایی فردی و جمعی، و ایجاد دگرگونی مناسب در ساختارهای ذهنی و اجتماعی روستاییان تلاش می کند که قدرت، توان و اختیار بهره گیری آنان از قابلیت ها و منابع در اختیار را تقویت کند تا از این طریق بتوانند وضعیت موجود را به وضعیت مطلوب تغییر دهند [۸]. تحقق چنین توسعه ای نیازمند دگرگونی در ساختارهای نهادی، فنی، شخصیتی و ارزشی است که منجر به تغییرات اساسی در ساختار اجتماعی و ویژگی های شخصیتی روستاییان می شود و پیامد آن باید پاسخگویی به نیازهای اساسی، ارتقای کیفیت زندگی، و تقویت اتکا به نفس و آزادی انتخاب و عاملیت روستاییان باشد [۹].

اکوتوریسم به عنوان گونه ای از گردشگری دوران پست مدرنیسم که در پی شکل گیری مفاهیمی چون توسعه پایدار تولد یافته است، با ظرفیت هایی که دارد، می تواند فرصت توسعه روستایی را در همه ابعاد آن ایجاد کند و به عنوان راهکاری اساسی در توسعه روستایی مطرح شود. از سویی دیگر، اکوتوریسم از امکان رشد شایان توجهی در ایران برخوردار است، زیرا ایران در میان پنج کشور نخست دارای تنوع اقلیمی کامل قرار دارد. این گونه گردشگری مانند گردشگری تفریحی منافی ملاحظات اخلاقی و اجتماعی فرهنگی ایرانیان نیست، و نسبت به سایر گونه ها نیازمند سرمایه گذاری کمتری در بخش زیر ساخت هاست [۱۲]. یکی از دلایل عقب ماندگی مناطق روستایی محدود بودن گزینه های توسعه اقتصادی آنهاست. امرار معاش و درآمد آنها نیز به وسیله روشهای سنتی فراهم میشود. مبنای اکوتوریسم توسعه اقتصادی محلی است. الگوی توسعه اقتصادی محلی و توسعه اقتصادی سنتی با یکدیگر متفاوت اند. در توسعه اقتصادی سنتی، عمدتاً بر جذب و ایجاد مشاغل جدید در سطح جامعه تأکید می شود (اجرای راهکارهای توسعه که از سوی نیروهای خارجی هدایت می گردند)، اما توجه توسعه اقتصادی محلی بر ایجاد مشاغل کوچک سبز (مشاغلی که با طبیعت سازگاری دارند) و اجتماعی متمرکز است. به علاوه، در این فرایند تلاش می شود با ایجاد شرایط مناسب، مصرف کنندگان به تولیدکنندگان، کاربران به کارفرمایان، و کارگران به صاحبان فعالیت های اقتصادی تبدیل شوند تا بدین ترتیب، هدایت توسعه به دور از هرگونه وابستگی به نیروهای خارجی انجام پذیرد. در همین راستا، توجه به اصول استقلال اقتصادی، پایداری بوم شناختی، کنترل جامعه، نحوه برخورد با نیازهای شخصی و ارتقاء فرهنگ اجتماعی، از موارد مهم و ضروری به حساب می آید [۱۴]. هدف این پژوهش، بررسی نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی، روستای ماچک پشت شهرستان ساری است. در این مقاله میکوشیم با بررسی عوامل راهبردی از دیدگاه صاحب نظران حوزه اکوتوریسم و توسعه روستایی و تحلیل حاصل از ماتریس ارزیابی، نگاهی تازه و کاربردی به گردشگری داشته باشیم. در این راستا، ابتدا به طرح مفاهیم اصلی حوزه اکوتوریسم پرداخته شد.

جدول ۱. تعاریف اکوتوریسم

Ceballos Lascurain (۲۰۱۸) (Joshi, ۲۰۱۹)	اکوتوریسم به عنوان سفر به مناطق طبیعی نسبتاً آشفته با هدف خاص مطالعه، تحسین و لذت بردن از مناظر و حیوانات وحشی و گیاهان آن نیز به عنوان موجود تعریف می شود.
Conservation International (Ziffer, ۲۰۱۹).	نوعی گردشگری که در درجه اول از تاریخ طبیعی یک منطقه، از جمله فرهنگ های بومی آن الهام گرفته شده است. اکوتوریست با روحیه قدردانی، مشارکت و حساسیت از مناطق نسبتاً توسعه نیافته بازدید می کند. اکوتوریستی استفاده غیر مصرفی از حیات وحش و منابع طبیعی را انجام می دهد و از طریق نیروی کار یا مالی که به طور مستقیم به نفع آن است.

خود اکوتوریسم به معنای شکل پایدار گردشگری مبتنی بر منابع طبیعی است. حتی اگر اکوتوریسم فاقد یک تعریف مشخص باشد، بسیاری از تعاریف شناخته شده وجود دارد که تصویری واضح از اصول اصلی آن را شکل داده اند، که در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۲. خصوصیات متمایز بین گردشگری جمعی و اکوتوریسم

ویژگی های گردشگری گسترده	خصوصیات اکوتوریسم
گروه های بزرگی از بازدید کنندگان شهری	گروه های کوچکی از بازدید کنندگان روستایی
فعالیت های بازاریابی عمومی توریستی	فعالیت های بازاریابی محیط زیست.
قیمت متوسط برای اهداف نفوذ بازار	قیمت بالا با هدف فیلتر کردن بازار
رابطه نزدیک بین بازدید کنندگان و جامعه محلی	مدیریت مبتنی بر اصول اقتصادی محلی

اکوتوریسم و تأثیرات زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی

اگر توسعه ضمن محافظت از فرصت های آینده، گردشگری می تواند پایدار باشد. اکوتوریسم مزایایی ارائه می دهد برای ساکنان محلی، حفاظت، توسعه و آموزش های آموزشی. اکوتوریسم نوعی پایدار از گردشگری مبتنی بر منابع طبیعی است. این امر در درجه اول تمرکز و یادگیری در مورد طبیعت، چشم انداز آن، جانوران و زیستگاه های آنها و همچنین آثار باستانی فرهنگی از محل است [۱۵]. اکوتوریسم مستلزم ترکیبی از حفاظت و گردشگری (اقتصاد مرتبط با آن) برای بهره مندی از جوامع محلی، به ویژه با تمرکز بر پایداری است. ارزش های منظره طبیعی و فرهنگی پایه ای برای اکوتوریسم است. این مقادیر عبارتند از:

موقعیت جغرافیایی، ریزگردها، وجود آب، زیبایی های طبیعی، وجود پوشش گیاهی طبیعی، وجود حیات وحش، ویژگی های سطح، ساختار ژئومورفولوژیک، غذاهای محلی، جشنواره ها و پیچ ها، ساختار سنتی کشاورزی، صنایع دستی محلی، فرهنگ لباس منطقه ای، رویدادهای تاریخی و مردم، جذابیت های میراث، انواع معماری، موسیقی سنتی و رقص عامیانه، فعالیت های هنری و غیره برای یک یا چند گزینه سازگار با محیط زیست برای استفاده اقتصادی از منابع طبیعی در مقایسه با معدن، شکار، کشاورزی و غیره است [۱۶]. اکوتوریسم قدردانی پیشرفته از محیط های طبیعی و آموزش محیط زیست را ارتقا می بخشد با قرار دادن بازدید کنندگان و افراد محلی در طبیعت و حفاظت. یک مقصد اکوتوریسم به هیچ وجه نباید بدون برنامه ریزی از نظر نگرانی محیط زیست توسعه یابد. در داخل اکوتوریسم وجود

تحلیل و بررسی پایداری سکونت گاه های روستایی اثرات توسعه اکوتوریسم (مطالعه موردی: روستای ماچک پشت شهرستان ساری)

منابع آب از نظر تصویری و استفاده از آن مزایایی ایجاد می کند. ویژگی های آب و هوایی یک منطقه به طور مستقیم و غیرمستقیم بر گردشگری تأثیر می گذارد و نقش مهمی در توسعه گردشگری ایفا می کند. گیاهان به لطف اندازه، سن یا ظاهر آنها علاقه خود را جلب می کنند. سایر مؤلفه های جذاب اکوتوریسم، گیاهان گلدار منابع مهمی در اکوتوریسم هستند. مقادیر تاریخی، طبیعی و فولکلوری منابع مهمی برای اکوتوریسم هستند. به گفته سوکان، محصولات تجاری سنتی یکی از مهمترین جذابیت هایی است که منجر به توسعه اکوتوریسم در یک منطقه می شود. این امر به این دلیل است که فرآیند تولید کامل از کاشت تا برداشت و پردازش تفاوت های فرهنگی دارد و بیشتر آنها به روش های سنتی انجام می شود [۲۰].

یکی از فرصت های جدید اقتصادی که به دلیل نیازهای جهانی، به شدت رشد و گسترش می یابد، صنعت گردشگری است و نقاط روستایی نیز به دلیل برخورداری از پتانسیلهای گردشگری و زیبای طبیعی، میتوانند یکی از کانونهای گردشگری در قلمرو سرزمینی باشند. از بین فرصتهای گردشگری موجود در مناطق روستایی، وجود جاذبه های طبیعی (رودخانه ها، کوه ها، دشت ها، و غیره)، چشماندازهای بکر و آب و هوای مناسب، زمینه را برای توسعه انواع اکوتوریسم در روستاها بیش از جنبه های دیگر گردشگری تقویت می کند که یکی از پرجاذبه ترین آنها، اکوتوریسم است. این پدیده بویژه در روستاهای مناطق حاشیه شهرهای بزرگ بیش از پیش اهمیت میابد. ایران کشوری چهار فصل که برخورداری از جاذبه های سرشار تاریخی، طبیعی، باستانی، ورزشی بوده است و برنامه ریزی اصولی گردشگری در هر یک از این حوزه ها قادر است تا تحولی در صنعت گردشگری کشور ایجاد کند. استان مازندران با داشتن پتانسیل بالای ژئوتوریستی و اکوتوریستی مستعد سرمایه گذاری های عظیم اقتصادی در این بخش می باشد که می تواند درآمد ارزی فراوانی را عاید این منطقه نماید. استان مازندران با داشتن موقعیت راهبردی بازرگانی و ترانزیتی و دارا بودن صنعت در حال رشد از توانایی و ظرفیت فوق العادهای برای توسعه و آبادانی برخوردار است. مرور مطالعات در زمینه بررسی اثرات اکوتوریسم بر پایداری سکونتگاه های روستایی حاکی از آن است که مطالعات زیادی در این زمینه صورت گرفته است، ولی در زمینه این موضوع در شهرستان سرباز پژوهشی انجام نگرفته است. پژوهشهایی که در این زمینه صورت گرفته در ادامه به برخی از این مطالعات و نتایج حاصله پرداخته خواهد شد. هاشمی (۱۳۹۹) در مقاله ای با به این نتیجه « نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی» عنوان دست یافته است که اکوتوریسم باعث افزایش اشتغالزایی، کاهش فقر و افزایش مشارکت روستاییان در برنامه های توسعه می شود. غریبی و درخشیده (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی اثرات اکوتوریسم بر توسعه پایدار پرداخته و به این نتیجه رسیدند که در میان انواع گردشگری اکوتوریسم با توسعه پایدار هماهنگی و سازگاری بیشتری دارد. صیدالی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله ای جایگاه اکوتوریسم بیابانی در توسعه سکونتگاه های «با عنوان به اهمیت بیابانها در توسعه طبیعت گردی پرداخته» روستایی اثرات آن را بر توسعه مورد سنجش قرار دادند.

روش پژوهش

روستای مورد مطالعه (ماچک پشت) در شهرستان ساری قرار دارد. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن توصیفی-تحلیلی می باشد. مطالعات نظری با استفاده از روش اسنادی، داده های میدانی نیز از راه پرسشنامه با طیف لیکرت و مصاحبه با سرپرستان خانوارهای روستایی گردآوری شد. جامعه آماری، خانوارهای روستا ماچک پشت می باشد. برای تعیین حجم نمونه در مرحله نخست روستا که دارای جاذبه های گردشگری بوده به عنوان روستاهای هدف انتخاب شد. در مرحله بعدی با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه گیری تصادفی ساده ۲۲ خانوار به عنوان نمونه انتخاب شد (جدول ۲). برای پاسخگویی به سؤالات پژوهش و تجزیه و تحلیل داده ها از روشهای آماری (توصیفی و استنباطی) استفاده شد. روشهای آماری در نرم افزار SPSS انجام شد. برای تحلیل آمار استنباطی از آزمون تحلیل واریانس، آماره فیشر و رگرسیون چند متغیره استفاده شد. روایی پرسشنامه با استفاده از روایی محتوا سنجیده و مورد تایید قرار گرفت، که توسط افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین میشود. به منظور سنجش پایایی از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. برای این منظور از ۳۰ پرسش نامه پیش آزمون گرفته شد و میزان ضریب اعتماد با روش آلفای میباش که کرونباخ محاسبه شد. آلفای به دست آمده کل ۰.۸۷٪ می باشد که بالاتر از ۰.۷۰٪ است. بنابراین می توان گفت که ابزار سنجش از پایایی قابل قبولی برخوردار است.

جدول ۳. میزان آلفای محاسبه شده برای هر یک از متغیرهای پژوهش

میزان آلفای کرونباخ	تعداد گویه	ابعاد
۰/۸۷	۱۹	اقتصادی
۰/۷۴	۱۹	اجتماعی-فرهنگی
۰/۷۵	۱۷	زیست محیطی
۰/۷۹	۱۵	نهادی
۰/۸۶	۱۵	کالبدی
۰/۸۶	۹۸	کل

جدول ۴. مولفه ها، متغیرها و شاخص های ارزیابی کننده موضوع پژوهش

متغیر	ابعاد
اشتغال غیرکشاورزی، اشتغال کشاورزی، میزان ایجاد اشتغال برای افراد بومی، تنوع بخشی به منابع درآمدی خانوار، میزان تغییرات در قیمت زمین، قیمت مسکن، قیمت کالاهای مصرفی و ضروری در زمان حضور گردشگران، فرصت های پس انداز خانوار، سرمایه گذاری های غیردولتی در روستا، استانداردهای زندگی، سرمایه گذاری در مشاغل سنتی، دسترسی به بازار فروش محصولات، پس انداز خانوار، امنیت غذایی، میزان درآمدها و رضایت از درآمد در بخش گردشگری، تنوع سازی اقتصاد محلی، میزان سهولت در فروش محصولات، روستاییان به گردشگران، احیا و رونق بخشی تولیدات بومی و میزان فروش صنایع دستی، تغییر قیمت کالا و خدمات.	اقتصادی
رعایت آداب و رسوم محلی، مشارکت ساکنان، دسترسی به خدمات بهداشتی، احساس امنیت اجتماعی در منطقه، میزان مهاجرت ساکنان به شهرها ویژه جوانان، میزان همدلی در میان اهالی منطقه، پای بندی به روابط سنتی، میزان جرائم و ناهنجاری ها در منطقه، بروز دوگانگی اجتماعی در منطقه، میزان حساس غرور و افتخار، میزان تقلید از رفتار گردشگران، فرصت ملاقات مردم با فرهنگهای گوناگون، میزان همبستگی اجتماعی، تعامل و مبادلات فرهنگی، میزان جرم و جنایت در روستا، میزان امکانات و فعالیتهای تفریحی، میزان احساس راحتی و آرامش، تفریح و اوقات فراغت، میزان ایمنی و سهولت در تردد، میزان تغییر در ارزش های محلی به دلیل حضور گردشگران	اجتماعی-فرهنگی

<p>تغییرات کاربری در مزارع و باغات، تخلیه نخاله های ساختمانی، تخریب مراتع و زیستگاه های حیات وحش، کاهش تنوع پوشش گیاهی، آلودگی منابع آب و خاک، افزایش فاضلاب تخلیه شده به منابع آب های سطحی، بهبود روش های دفع زباله، میزان دسترسی به خدمات بهداشتی، جمع آوری و دفع آب های سطحی، میزان آسیب به گونه های گیاهی و جانوری منطقه، میزان افزایش فاضلاب در منطقه، میزان تخریب محیط زیست منطقه، مدیریت زباله و پسماند، میزان زیبایی و جذابیت منطقه، میزان آلودگی زیست محیطی در منطقه، میزان ترافیک و آلودگی صوتی در منطقه، میزان رها سازی زباله در منطقه.</p>	<p>زیست محیطی</p>
<p>رعایت مقررات در خصوص حریم راه و غیره، همکاری در مدیریت امور منطقه، توانایی نهادهای محلی در مدیریت جاذبه ها، آموزش ساکنان محلی و گردشگران، اطلاع رسانی به گردشگران، همکاری نهادهای محلی و گردشگران، ارائه خدمات امنیتی از طرف نهادهای مسئول، همکاری نهادها در بهبود مدیریت جاذبه های گردشگری، میزان مشارکت در تصمیم گیری برای گردشگری پایدار در محلی، میزان تمایل به مشارکت در مدیریت روستا، شرکت در ارتقاء سطح آموزش در رابطه با حفاظت از محیط زیست.</p>	<p>نهادی</p>
<p>بهبود استانداردهای مسکن، توسعه مسکن جدید در روستا، الگوهای مسکن، ساخت ویلا در منطقه، نظارت بر ساخت و سازها، ساماندهی معابر و روستایی، میزان دسترسی به دانش های جدید در زمینه ساخت و ساز سرمایه گذاری در طرح های انتقال آب به مزارع، میزان دسترسی به خدمات زیرساختی، بهبود زیرساخت های خدماتی و زیربنایی، دسترسی به جاذبه های گردشگری، میزان تغییر بافت سنتی روستا و احداث معابر جدید، میزان تغییر در کالبد روستا از لحاظ ساخت و ساز، تعریض و اصلاح هندسی معابر، میزان افزایش قیمت زمین و خانه های مسکونی، میزان استفاده از مصالح بادام و مقاوم در برابر حوادث.</p>	<p>کالبدی</p>

توزیع ویژگیهای فردی و حرفهای پاسخگویان نشان داد که از تعداد ۲۰۰ پاسخگو، بیشترین فراوانی گروه سنی، بین ۳۰ تا ۳۹ سال، از نظر جنسیت ۰/۰۸۷ درصد نمونه مرد، از نظر تحصیلات بیشترین فراوانی مربوط به دیپلم به بالاتر بوده است. ۶۸/۵ درصد شاغل و ۴۲/۵ درصد متاهل بودند.

جدول ۵. توصیف فراوانی جمعیت مورد مطالعه (۲۰۰ نمونه)

مشخصات پاسخ دهنده	بیشترین پاسخ دهنده	تعداد پاسخگو	درصد
سن	۳۰-۳۹	۸۰	۴۰٪
تحصیلات	دیپلم به بالاتر	۱۸۹	۹۸٪
جنسیت	مرد	۱۶۰	۸۰٪
شغل	سایر	۱۳۸	۶۹٪
تاهل	متاهل	۱۱۳	۴۵٪

برای بررسی رابطه خطی بین توسعه اکوتوریسم و پایدار سکونتگاه های روستای شهرستان ساری (روستای ماچک پشت) و در راستای سوال اول پژوهش از تحلیل واریانس (ANOVA) و آماره فیشر استفاده شده است. مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۹۸۴ می باشد که نشان می دهد متغیر مستقل ۹۸٪ واحد تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین می کند.

جدول ۶. تحلیل واریانس عوامل تاثیر گذار بر پایداری سکونتگاه های روستایی

اشتباه معیار	ضریب تعیین تصحیح شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
۲۸٪	۰/۹۸۴	۰/۹۸۵	۰/۹۹۲

با توجه به سطح معنیداری که کمتر از ۰.۰۱ می باشد، میتوان گفت که فرضیه آزمون مبنی بر عدم معنیداری مدل رگرسیون با اطمینان ۹۹ درصد رد می شود، لذا، مدل مورد نظر از لحاظ آماری معنیدار است. یعنی بین متغیر مستقل (توسعه اکوتوریسم) و متغیر وابسته (پایداری سکونتگاه های روستایی) انسجام معنادار میباشد. به گونهای که با ورود گردشگران و توسعه اکوتوریسم در منطقه باعث افزایش پایداری سکونتگاه های روستایی در شهرستان ساری (روستای ماچک پشت) در بیشتر ابعاد شده است.

نتیجه گیری

تمایلات مختلفی نیز در درک گردشگری با تغییر شرایط زندگی رخ می دهد. فضاهای آرام تر، طبیعی و اصلی تر به مراکز گردشگری معمولی ترجیح داده می شود. به همین ترتیب، افراد شروع به ترجیح فعالیت ها کرده اند، که می توانند به ویژه در مناطق طبیعی و فرهنگ کشتار انجام دهند و با آنها می توانند ارزش های فرهنگی اصلی را بیاموزند و به جای شن و ماسه دریا در طبیعت باشند. در این مرحله، فعالیت های "اکوتوریسم" به ویژه اخیراً به بخش هایی تبدیل شده است که می تواند تغییرات بزرگی را هم در جنبه های اجتماعی- فرهنگی و هم از نظر اقتصادی ایجاد کند. هدف اصلی نه تنها تضمین توسعه اقتصادی و اجتماعی بلکه محافظت از ارزشهای چشم انداز طبیعی و فرهنگی برای اطمینان از آگاهی از حفاظت از طبیعت از طرف دیگر است. اکوتوریسم باید در رابطه مستقیم با حفاظت از طبیعت (مناطق حفاظت شده) مشاهده شود، با حفظ جوامع معتبر و درگیر محلی در تمام مراحل فرآیند. فرآیند توسعه یک فرآیند طولانی است،

تحلیل و بررسی پایداری سکونت گاه های روستایی اثرات توسعه اکوتوریسم (مطالعه موردی: روستای ماچک پشت شهرستان ساری)

که نیاز به یک تلاش پایدار از همه افراد درگیر دارد اما می تواند به ارمغان بیاورد اما می تواند به همراه داشته باشد مزایای عمده در دراز مدت، مستقیماً در ایجاد منطقه هدف "پایدار موجود" نقش دارد [۲۱].

اکوسیستم درباره؛

- سفر مسئول محیط زیست به مناطق طبیعی نسبتاً آشفته،

- مسیر به منظور لذت بردن ، مطالعه و قدردانی از طبیعت،

- ارتقاء حفاظت،

- توسعه پایدار،

با محیط های طبیعی،

برای توسعه گردشگری در این منطقه حمایت اجتماعات محلی برای توسعه آن یک عامل مهم در مدیریت موفق و بازاریابی گردشگری مبتنی بر جامعه است و نقش مهمی در توسعه پایدار گردشگری و به تبع معیشت پایدار خانوارها بازی می کند. در روستای ماچک پشت نیز با توجه به مناسب بودن اقلیم و انزوای جغرافیایی، و همچنین، پتانسیلهای گوناگون و بی شماری که این منطقه برای جذب گردشگر دارد و اثراتی که صنعت گردشگری می تواند بر زندگی روستاهای منطقه داشته باشد، بر اهمیت اکوتوریسم در این منطقه افزوده است و به عنوان یکی از بهترین راهکار برای معیشت جاگزین روستاییان و احیای آن بشمار می رود.

نتایج یافته های پژوهش نشان میدهد اکوتوریسم بیشترین اثرات را بر بعد کالبدی داشته است. به طوری که با توسعه اکوتوریسم در روستاهای منطقه اثرات مثبتی بر بهبود استانداردهای مسکن، توسعه مسکن جدید در روستا، الگوهای مسکن، ساخت ویلا در منطقه، نظارت بر ساخت و سازها، ساماندهی معابر و روستایی، میزان دسترسی به دانش های جدید در زمینه ساخت و ساز سرمایه گذاری در طرح های انتقال آب به مزارع، میزان دسترسی به خدمات زیرساختی، بهبود زیرساختهای خدماتی و زیربنایی، دسترسی به جاذبه های گردشگری، میزان تغییر بافت سنتی روستا و احداث معابر جدید، میزان تغییر در کالبد روستا از لحاظ ساخت و ساز، تعریض و اصلاح هندسی معابر ، میزان افزایش قیمت زمین و خانه های مسکونی، میزان استفاده از مصالح بادام و مقاوم در برابر حوادث در روستاهای منطقه مورد مطالعه داشته است. از نظر اقتصادی نیز توسعه اکوتوریسم اثرات مثبتی بر جای گذاشته که میتوان به مواردی مانند ایجاد اشتغال محلی، توسعه صنایع دستی، ایجاد درآمد و

غیره را نام برد. با این حال، هنوز زیرساخت های لازم برای گردشگری در این منطقه آنچنان که باید باشد مورد توجه قرار نگرفته است و لازم است توجهی ویژه به آن شود.

منابع

۱. کارگر، بهمن، ۱۳۹۳، راهبردهای برنامه-ریزی، جهت دستیابی به توسعه پایدار گردشگری با استفاده از تکنیک (SWOT مطالعه موردی: روستای ایبانه)، مجله اطلاعات جغرافیایی سپهر، دوره ۲۳، شماره ۹۰: ۸۱-۷۳.
۲. قرخلو، مهدی، رمضان-زاده لسبویی، مهدی و گلین شریف دینی، جواد. ۱۳۸۸. اثرات زیست-محیطی گردشگری بر سواحل شهر رامسر، مجله نگرش-های نو در جغرافیای انسانی (جغرافیایی انسانی) ، شماره ۳: ۱۲-۱.
۳. میرزائی، روزبه و ترابیان، پونه، ۱۳۹۰، گردشگری: اثرات، برنامه-ریزی و مدیریت (ترجمه، نوشته میسون، پیتتر). انتشارات ترمه، ۳۲۰ صفحه.
۴. ضیایی، محمود و ترابیان، پونه. ۱۳۸۹. سنجش سطح قابل قبول اثرات منفی اجتماعی گردشگران بر جوامع محلی در ایران مورد مطالعه سکونتگاه-های روستایی حوزه-ی تالاب پریشان، نشریه جغرافیا، شماره ۲۷: ۲۲۵-۲۰۵.
۵. علیزاده، کتابون. ۱۳۸۲. اثرات حضور گردشگران بر منابع زیست-محیطی بخش طرقله در شهرستان مشهد، پژوهش-های جغرافیائی، دوره ۳۵، شماره ۱: ۷۰-۵۵.

۶. ضرابی، اصغر و اسلامی پری-خانی، صدف. ۱۳۹۰. سنجش تأثیرات اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و محیط-زیستی توسعه گردشگری (مطالعه موردی شهرستان مشکین شهر)، پژوهش-های جغرافیای انسانی، شماره ۷۵: ۵۲-۳۷.
۷. **Butler, R. W, ۲۰۰۰. Ecotourism-Has It Achieved Maturity or Has the Bubble Burst, Keynote Adress, Pacific Rim Tourism, Rotorua, Zealand.**
۸. نوربخش، سید مرتضی و اکبریور سراسکانرود، ۱۳۸۹، نقش گردشگری شهری در توسعه اقتصادی کلان شهرها، ویژه-نامه اقتصاد شهری: ۳۴-۲۰.
۹. پاپلی یزدی، محمد حسین و سقایی، مهدی. ۱۳۸۵. گردشگری، ماهیت و مفاهیم. چاپ اول، انتشارات سمت. تهران. ۲۸۴ص.
۱۰. رخشانی، حمیدرضا و ضرابی، اصغر. ۱۳۸۸. چالش-ها و فرصت-های توسعه اکوتوریسم در ایران، مجله علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی، شماره ۲۸: ۴۱-۵۵.
۱۱. **GunnClare, A. & Turgut, V. ۲۰۰۲. Tourism Planning, Basics, Concepts, Cases; 4th edition, Routledge, London, England. ۴۴۲ pages.**
۱۲. **Swarbrooke, J. ۲۰۰۱. Sustainable tourism management. CAB International press. New York, ۳۷۱ pages.**
۱۳. **McIntyre, G. ۱۹۹۳. Sustainable Tourism Development, Guide for Local Planner, 1st edition, Madrid, WTO.**
۱۴. **Tosum, C. ۱۹۹۸., Roots of unsustainable tourism Development at the local level: The case of urgup in turkey, tourism management, vol. ۱۹(۶), ۵۹۵-۶۱۰.**
۱۵. محسنی، رضا؛ ۱۳۸۸؛ گردشگری پایدار در ایران: کارکردها، چالش-ها و راه-کارها، مجله علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر، سال نهم، شماره-ی ۲۸: ۱۷۱-۱۴۹
۱۶. **World Tourism Organization. (۱۹۹۵). Lanzarete charter for sustainable tourism Madrid: world tourism organization.**
۱۷. **Mason, P. ۲۰۰۳. Tourism Impacts, Planning and Management, Butterworth Heinman.**
۱۸. **Yoon, Y, ۲۰۰۲, Development of a Structural Model for Tourism Destination Competitiveness from Stakeholders, Perspectives, Theses of Doctor of Philosophy, Virgin Polytechnic Institute State University.**
۱۹. **Eagles, P. L., McCool, S. F. and Haynes, A.P., ۲۰۰۲. Sustainable Tourism in Protected Areas Guidelines for Planning and Management, World Conservation Union, ۱۹۱ pp.**
۲۰. **Holden, A., ۲۰۰۰: Environment and Tourism, Routledge, London, England.**
۲۱. زردان، میثم و منصور بهمنی، مسلم، ۱۳۹۴، گردشگری روستای و اصول توسعه گردشگری پایدار، همایش ملی عمران و معماری با رویکردی بر توسعه پایدار، ۱۵ مرداد ماه، دانشگاه آزاد اسلامی فومن و شفت، گیلان
۲۲. نجمی سیمین و ولی-شریعت-پناهی مجید، ۱۳۸۹، نقش گردشگری در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: دهستان لواسان کوچک، بخش لواسانات)، مجله جغرافیایی سرزمین، شماره ۲۵: ۹۲-۸۱.
۲۳. باباخانزاده، ادريس، ۱۳۹۲، بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست-محیطی توسعه گردشگری بر منطقه-ی اورامانات، مجله علمی- پژوهشی برنامه-ریزی فضایی (جغرافیا)، ۳ (۱۰): ۱۶۴-۱۴۵.
۲۴. **Sánchez del Río-Vázquez, M.E., Rodríguez-Rad, C.J.& Revilla-Camacho, M.A. ۲۰۱۹. Relevance of Social, Economic, and Environmental Impacts on Residents' Satisfaction with the Public Administration of Tourism, Sustainability, ۱۱, ۶۳۸۰; doi:۱۰.۳۳۹۰/su۱۱۲۲۶۳۸۰ mdpi.com/journal/sustainability.**
۲۵. **Pizam, A. & Milman, A. ۲۰۱۴. The Social Impacts of Tourism, Tourism Recreation Research, ۳۹ (۲): ۲۹-۳۳.**

تحلیل و بررسی پایداری سکونت گاه های روستایی اثرات توسعه اکوتوریسم (مطالعه موردی: روستای ماچک پشت شهرستان ساری)

Zhuang, X., Yao, Y. & Li, J. ۲۰۱۹. Sociocultural Impacts of Tourism on Residents of World Cultural Heritage Sites in China, *Sustainability*, ۱۱, ۸۴۰; doi:۱۰.۳۳۹۰/su۱۱۰۳۰۸۴۰
mdpi.com/journal/sustainability.

۲۷. ضیائی، محمود. و عباسی، دیاکو. ۱۳۹۷. چالش‌ها و رویکردهای توسعه‌ی گردشگری پایدار: از نظریه تا عمل، مجله برنامه‌ریزی و توسعه‌ی گردشگری، ۲۴: ۳۷-۸

۲۸. قادرمرزی، حامد، جمینی، داوود و جمشیدی، علیرضا، ۱۳۹۴، واکاوی اثرات گردشگری بر توسعه نواحی روستایی مورد: روستای قوری قلعه، فصل‌نامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۴، پیاپی ۱۴: ۱۲۷-۱۱۱.

۲۹. خادمی، امیرحسین، توکلی، میثم و فرهادی خواه، حسین، ۱۳۹۳، تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری با رویکرد توسعه پایدار شهر کلاردشت با استفاده از مدل SWOT، ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهریبا تاکید بر مولفه‌های شهر اسلامی، ۲۳ و ۲۴ آبان ماه، مشهد.

۳۰. رضوانی، محمدرضا؛ ۱۳۸۷، توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، انتشارات دانشگاه تهران.

۳۱. تقوایی، مسعود، صفرآبادی، اعظم، ۱۳۹۰، نقش مدیریت شهری در دستیابی به توسعه ی پایدار گردشگری شهری مطالعه موردی: شهر کرمانشاه، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال اول، شماره ۴: ۵۲-۳۵.

۳۲. اشرف‌زاده، محمدرضا، بتوندی، زیبا، کریمی، هدی و سروش‌نیا، رضوان. ۱۳۹۰. بررسی اهمیت منطقه شکار ممنوع قلعه شاداب در استان خوزستان از دید ذی‌نفعان، مجله محیط‌شناسی، شماره ۵۹: ۶۳-۷۶.